

рекомендаціями, що затверджені Радою Європи з проведення медіаційної процедури. Сторони наділяють медіатора чітко визначеним обсягом процесуальних повноважень.

1. Самойленко А. Альтернатива судовим баталіям: переговори, медіація та третейський суд. *Правовий тиждень*. 2016. № 17. С. 1-2.
2. Васильчак С. В. Медіація як один із методів цивілізованого вирішення корпоративних конфліктів. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. № 20.14. С. 133-137.
3. Добриніна Г.А. Чи можна вирішити спір, не звертаючись до суду? *Справочник економіста*. 2018. № 6. С. 35-38.
4. Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету : [збірник]. Одеса : Міжнародний гуманітарний університет, 2014. Вип. 22. Ч. II. – 340 с.
5. Розман Ю.В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення приватно-правових спорів. *Актуальні проблеми політики*. 2014. Вип. 49. С. 245-256.
6. Поліщук М.Я. Поняття медіації як альтернативного методу вирішення спорів. *Держава і право*. Вип. 65. С. 134-139.
7. Притика Ю.Д. Зміст та класифікація принципів медіації. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2015. № 10. С. 86-92.
8. Череватюк В.Б. Медіативна процедура вирішення спорів: теоретичні і практичні аспекти. *Юридичний вісник*. 2015. № 2 (35). С. 41-46.

Володимир ГОРБАЛІНСЬКИЙ

доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

Данило СОПІЛКО

здобувач вищої освіти
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МЕДІАЦІЯ У СУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УКРАЇНІ

Розвиток процесуального права – це постійний процес, що постійно супроводжується зі змінами громадських стосунків, які воно регулює. За відсутності такого розвитку виникає розрив між стосунками, що складаються в суспільстві та їх правовим регулюванням. Уся судова система працює в умовах реформування державою кримінального права, процесуального законодавства та синхронно працює в умовах реформ, спрямованих на вдосконалення судової системи України. Всі ці зміни, що є необхідні для правильного функціонування та підтримки якості та вдосконалення правосуддя, ефективності виконання судових актів та ін. створюють велике навантаження на судову систему, загалом, навантаження на систему примусового виконання судових рішень, зокрема, а також навантаження на одного суддю, що набагато перевищує норму, а в деяких судах продовжує зростати. Через це судді, замість того, щоб розглядати справи, просто по алгоритму видають судові рішення.

Одним із інститутів кримінального права, що допомагає зняти навантаження з судової системи є примирення сторін.

Розвиток і поширення дружніх досудових і позасудових способів врегулювання суперечок значною мірою здатний доповнити заходи, що вживаються державою, по розвантаженню судової системи, а також якісній зміні і вдосконаленню культури вирішення суперечок в суспільстві. Також серед різноманіття альтернативних способів вирішення суперечок саме медіація надає сторонам можливість досягти угоди, що відбиває їх істинні інтереси та потреби на основі вичерпання конфлікту.

Більшість науковців визначають медіацію як певний підхід до розв'язання конфлікту, у якому нейтральна третя сторона забезпечує структурований процес для того, щоб допомогти конфліктуючим сторонам прийти до взаємно прийнятного

вирішення спірних питань [2, с. 158].

Американський кримінолог Говард Зер зазначив, що «основна мета медіації полягає у відшкодуванні шкоди та забезпеченні зцілення жертви. Друга ж мета повинна полягати у залагодженні стосунків між жертвою та правопорушником (тобто, примирення)» [3, с. 20]. Але доречно було б зазначити, що застосування примирення як зазначено у законодавстві можна тільки у провадженні щодо деяких видів спірних правових відносин.

Однак у світовій практиці є випадки, коли медіація використовувалася при вирішенні спорів з вчиненням тяжких чи особливо тяжких злочинів. Також І. Айртсен під час дослідження цього питання у Британській Колумбії звертав увагу на те, що примирення допускається у тяжких і особливо тяжких злочинах (озброєне пограбування, зґвалтування, убивство) [1, с. 122-130]. Досвід проведення медіації у випадку вчинення тяжких злочинів відомий і в Україні. Наприклад, автором даного дослідження було проведено медіації у випадку вчинення тяжких злочинів (наприклад, частина 3 статті 135 та частина 3 статті 187 КК України). Тобто медіація може бути застосована незалежно від тяжкості злочину. Однак її кримінально-правові та кримінально-процесуальні наслідки у кожному окремому випадку, з огляду на тяжкість злочину, можуть бути різними [5, с. 258].

Проте в Україні інститут примирення (медіації) знаходиться на етапі формування і потребує чіткого законодавчого регулювання, але вже існує невеликий ряд нормативно-правових актів, висновків суддів, концепцій тощо.

Наприклад, існує затверджений Наказом Міністерства соціальної політики України Державний стандарт соціальної послуги посередництва (медіації), лист Генерального прокурора від 2008 року «Щодо використання процедури примирення у кримінальному провадженні та розширення альтернативи переслідуванню» акцентовано увагу на необхідності роз'яснювати потерпілим і обвинуваченим про їх право на примирення самостійно або за допомогою посередників (медіаторів) та про можливі наслідки у разі досягнення примирення й відшкодування заподіяних збитків [6]. Указ Президента від 2011 року щодо затвердження Концепції розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх, у якій наголошується про необхідність прийняття закону про медіацію та реалізації пілотних проєктів щодо створення центрів відновного правосуддя [7].

Щодо механізму застосування медіації, то, відповідно до чинного законодавства, укладення угоди про примирення можливе в будь-який момент після повідомлення особи про підозру і до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку. Тобто, на практиці застосування, якщо матеріали справи на медіацію перебувають на стадії досудового розслідування, то медіатори отримують необхідну інформацію з районних управлінь внутрішніх справ або кримінальної поліції, але коли матеріали на медіацію перебувають на стадії судового провадження, то медіатори отримують усю необхідну інформацію від судді або від судової канцелярії.

Проте, «успішний досвід впровадження програм відновного правосуддя в регіонах України свідчить, що більш ефективними є ті моделі роботи, де самі представники правової системи (судді, прокурори, працівники кримінальної міліції у справах неповнолітніх, спеціалісти служби у справах дітей) інформують сторони про наявність такої можливості» [4, с. 135].

Отже, українська медіація повинна існувати та розвиватися, тому що, окрім примирення між двома сторонами, вона може також досягти перевиховання правопорушників і так само в майбутньому зменшити рецидиви та рівень злочинності серед дорослих. Щоб сформувати повну правову основу для ефективного розв'язку конфліктів за допомогою медіації відповідно до європейських стандартів і норм міжнародного права, необхідно ухвалити Закон України про медіації, який повинен визначати основні принципи, її об'єм, сфера злочинної діяльності, для якої можуть бути призначені медіатори тощо.

1. Айртсен І. Примирение между жертвой и правонарушителем в случаях серьезных преступлений: последовательное и структурное изменение парадигмы преступности; [пер. с англ. Т. Громовий]. Правосудие по делам несовершеннолетних. М.: Центр «Судебно-правовая реформа», 2000. С. 122-130.

2. Белінська О.В. Медіація – альтернативне вирішення спорів. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 1 (5). С. 158-173.

3. Землянська В.В. Відновне правосуддя в кримінальному процесі України. Посібник. К.:

Видавець Захаренко О.В., 2008. 200 с.

4. Медіація як кримінально-процесуальна категорія та її застосування в кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх. *Зовнішня торгівля, фінанси та право*. 2015. № 4. С. 130-139.

5. Місце медіації у кримінальному провадженні та критерії її застосування в контексті нового КПК України. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України 2013*. Вип. 32. С. 254-261.

6. Про організацію діяльності органів прокуратури щодо захисту прав і свобод дітей: Наказ Генерального прокурора України від 6 грудня 2014 року.

7. Про концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні: Указ Президента України від 11.08.2011 № 811/2008.

Ірина ГРИЦАЙ

професор кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Денис ВЕСНІН

здобувач вищої освіти
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МЕДІАЦІЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА: ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ

Діяльність медіаторів у прокуратурі є ефективним та дієвим рішенням більшості судових справ і, безумовно, це впливає на покращення роботи прокурора. Відтак, медіація – це різновид альтернативного вирішення спорів із залученням посередника, який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес спілкування та проаналізувати конфліктну ситуацію таким чином, щоб вони самі могли обрати рішення, що б задовольняло інтереси та потреби сторін конфлікту.

Оскільки прокурор (з латин.) – «підкувальник», отже прокурор в такому випадку може виступати медіатором. Тобто перехід від звичного нам усім “прокурор – державний обвинувач” до прокурор посередник між державою та громадянином. Під час процесу медіатор повинен бути нейтральним в даному конфлікті, не займати позицію однієї з сторін, не оцінювати їх, а в рівній мірі допомагати обом сторонам.

Використання медіації та інших альтернативних процедур в рамках кримінального провадження є світовою тенденцією, про що свідчить низка міжнародно-правових та європейських актів обов’язкового та рекомендаційного характеру, серед яких: Рекомендація Ради Європи № R (99) 19 від 15 вересня 1999 р. «Про медіацію у кримінальних справах» та Керівні принципи № 13 для кращого виконання наявної Рекомендації щодо медіації в кримінальних справах від 7 грудня 2007 р.

Зокрема, указані Керівні принципи наголошують, що «судді, прокурори та інші органи кримінального правосуддя відіграють важливу роль у розвитку медіації. Вони мають бути у змозі надавати інформацію, проводити спеціальні інформаційні заходи з питань медіації та, коли це є можливим, пропонувати потерпілим і/або правопорушникам скористатися медіацією і/або передавати справи на медіацію. Державам-членам рекомендується започаткувати і/або посилювати співпрацю між органами кримінальної юстиції та службами медіації задля ефективнішого охоплення потерпілих та правопорушників медіаційними послугами» (п. 11 (ч. 1.2.).

Новітня Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи «Про відновне правосуддя в кримінальних справах» CM/Rec (2018) 8 від 3 жовтня 2018 р. передає прокуратуру до органів кримінальної юстиції, які покликані запровадити відновлювальну юстицію. Це положення розглядається як один із загальних принципів організації відновного правосуддя «Про відновне правосуддя в кримінальних справах» CM/Rec (2018) 8 від 3